

**Управління освіти і науки Сумської міської ради
Сумський дошкільний навчальний заклад (ясла-садок) № 25
«Білосніжка»**

К О Н С У Л Ь Т А Ц І Я
**«Вплив забавлянки на процес
формування словника дітей
раннього віку» (для вихователів
раннього віку)**

Ранній дошкільний вік, має особливе значення для мовного розвитку дитини. Незважаючи на той факт, що по своїй структурі і правилами мова являє собою одне з найбільших винаходів людства, діти, незалежно від країни проживання, історичних і географічних факторів, соціальних, політичних та економічних змін, які впливають на суспільство, з незвичайною легкістю засвоюють мову і опановують промовою в ранньому дитинстві. У ранньому дошкільному періоді діти вже володіють більш або менш певними уявленнями про те, що їх оточує. Вони поступово вчаться правильно комбінувати слова, об'єднуючи їх в невеликі фрази. Інтерес дитини до світу навколо продовжує зростати. Він швидко засвоює значення слів, що належать до оточуючих його предметів, прислухається до мови інших людей, пробує різні інтонаційні реакції. І для того, щоб дитина не просто пасивно накопичував словниковий запас, а вчився ефективно застосовувати його на практиці, в цьому віці вкрай важливо постійне, різноманітне спілкування дорослих з дитиною. Саме тому продуктивний розвиток словникового запасу дитини є одним з основних завдань дошкільної педагогіки.

Розвиток мовлення неможливо без емоційних вражень дитини. Рідна мова, національна культура історично є благодатним і природним ґрунтом для розвитку емоційних прихильностей, розумових і мовленнєвих здібностей дитини. З давніх часів російського народу на допомогу в цій галузі приходить фольклор - особлива область народної творчості, яка створюється колективно народом і відображає його багатовіковий досвід і світогляд. При цьому одним з найбільш доступних джерел розвитку дитячої мови в ранньому віці є малі фольклорні форми (загадки, потішки, лічилки, колискові). Виховне, пізнавальне та естетичне значення малого фольклору величезна, його не даремно називають народною дидактикою. Несвідомо захоплюючись їм, дитячий розум швидко засвоює найпростіші естетичні і моральні вимоги, дізнається, що таке істинно народну мову, знайомиться з влучними виразами і художньо вірними описами природи і явищами навколишнього життя. На думку А.П.Усовой, з допомогою малих форм фольклору можна вирішувати практично всі завдання методики розвитку мовлення, поряд з основними методами та прийомами мовного розвитку дітей.

Особливе місце серед засобів малого фольклору займають потішки (забавлянки) - ритмічні поетичні твори, які багато століть передавались від одного покоління до іншого і поступово придбали зміст і форму, відповідні законам дитячої естетики і психіки. Вони являють собою специфічну галузь народного творчості, що поєднує поетичну та музичну складову, світ дітей і світ дорослих. Потішки являють собою ігри дорослого з дитиною (з його пальчиками, ручками, ніжками тощо). З їх допомогою здійснюються ті емоційно-тактильні контакти дорослого і дитини, яких так не вистачає сучасним дітям, крім того вони дозволяють внести в навчальний процес елементи рухової активності, які пов'язані з формуванням мовленнєвої діяльності. Чим більше дрібних і складних рухів виконує дитина, тим більше ділянок мозку включається в роботу. Потішки розраховані на активність самої дитини, коли він виконує самостійно ігрові рухи, співвідносить їх зі змістом.

Вони розвивають мовленнєві центри мозку дитини, спонукають його до повторення спочатку дій, а потім і словосполучень, простих слів. Забавлянка покликана позбавити дитини, відповідно змінюється ритміка пісеньки, вона не завжди співається, частіше розповідається, слова супроводжуються ігровими діями, несучи дитині необхідну словникову інформацію.

У забавлянках, в так званій поезії плекання, закріплені історично склалися різноманітні прийоми виховання та мовленнєвого розвитку дитини кожного періоду його життя. Вони створені на словниковому матеріалі, який добре знайомий дітям раннього віку, близька їхньому розумінню. Саме слова потішок доступні сприйняттю дитини фактично з перших днів його життя. Жанр потішок як би вступає в ігрові відносини з дітьми, але не тільки змістом і призначенням свого вірша, але і звуком, словоформой, допомагаючи працювати над звукопроизношенням і розширенням словникового запасу.

Адресовані дітям потішки звучать, як ласкавий мамин говорок, висловлюючи турботу, ніжність, віру в благополучне майбутнє. Саме це робить їх психологічно близькими дитині. У зв'язку з цим використання потішок має особливу значущість в перші дні перебування дитини в ДНЗ, в період адаптації, коли маленька дитина потрапляє в незвичну обстановку, нудьгує по будинку, мамі, не розташований до спілкування. Правильно підібрана потішка допомагає йому впоратися з негативними емоціями, налагодити контакт з педагогом, налаштуватися на ефективну взаємодію і навчання. Застосовувати потрібно потішки з самих перших днів знайомства з дітьми, активно впроваджувати їх у практику для підтримання правил режиму, до якого так важко звикнути вихованцю в незнайомих умовах. Для цього потрібно застосовувати і старовинні, часто багато в чому забуті потішки, а також віршовані форми, створені сучасними авторами. Адже у дитини обов'язково повинно виникати відчуття спадкоємності поколінь.

Молодші дошкільники часто вередують, коли потрібно одягатися на вулицю, це завдання для них ще дуже складна, їй хочеться виконати самостійно, що не завжди виходить. Допоможіть дитині одягнутися, примовляючи: «Ось вони чобітки: / Це - з лівої ніжки, / Це - з правої ніжки. / Якщо раптом піде дощик, / Чобіток не впаде!»

Укладаючи дітей на полуденний сон, кажучи ласкаві слова, супроводжуючи їх відповідними рухами. Підходячи до кожного, поправляйте ковдру, гладьте по голівці, створюйте відчуття домашнього затишку: «Баю, бай, баю, бай, ти собачка не гавкіт, / Півник не кричи, Колю, Машу не буди. / Наші дітки будуть спати, / Так великі виростати. / Ось посплять довше - зростуть побільше».

Застосовують забавлянки для підйому дітей, після полуденного сну, особливо у дощову погоду, коли прокидатися особливо важко. По черзі піднімаючи малюків, супроводжуємо їх пробудження словами: «Потягуни-потягушечки / Від шкарпеток до макушечки! / Ми потягнемося-потягнемося, / Маленькими не залишимося!».

На вулиці з допомогою потішок вивчайте з дітьми навколишній світ і його явища: «Тра-та-та! Тра-та-та! Рада снігу дівтора! / Тра-та-та! Тра-та-та!

Ми ліпимо сніговика! / Ком на кому поставили, оченята підведемо - / Ніс-морквину вставимо, шапочку знайдемо. / Ось який сніговичок, товстий білий пухлячок!».

Використовуйте забавлянки та при розвитку у дітей навичок самообслуговування та гігієни. Заохочуйте їх прагнення до самостійності, називайте предмети одягу, взуття і читайте відповідну потішку, вчимо вмиватися, чистити зуби після їжі, створюючи в дітей позитивні емоції: «Від водички, від водиці / Все посмішками іскриться! / Від водички, від водиці / Веселіше квіти і птахи! / Оля вмивається, / посміхається Сонцю!».

З допомогою потішок також вивчайте частини тіла: «Рот мій вмє їсти, / дихати Ніс, а вушка слухати, / Глазоньки моргати-моргати, / Ручки - все схопити-хапати».

Багато потішок можна використовувати і в ході ігор з дітьми з різними предметами, запам'ятовуючи їх зміст і послідовність дій, наприклад, укладаючи ляльку. Під час ігор діти із задоволенням згадують і промовляють слова потішок, якщо вони супроводжуються розгляданням сюжетних «живих» картинок - педагог, самі діти, ляльки та іграшки - все разом втягуються в процес і дозволяють наочно уявити собі жести, міміку, позу того чи іншого персонажа потішки, відчуті своє ставлення до нього, правильно зрозуміти і емоційно передати зміст потішки, її слова. Дуже важливо використовувати і музичні забавлянки («Ну-ка всі встали в коло», «Хлоп», «Всім додому пора» та ін), розвиваючи мелодику й ритм висловлювань, для чого в нашій роботі застосовуються музичні аудіодиски.

Необхідно, щоб робота з потішками не обмежувалася тільки стінами дитячого садка. Вона повинна носити систематичний характер. Тільки тоді вона приносить позитивні освітні результати в розвитку словника дитини і позитивні емоції. Тому обов'язково залучайте до роботи і батьків, пропонуючи їм разом з дітьми підготувати ілюстровані папки-портфолію з потешками за різними темами, які регулярно проводимо батьківські збори, де розповідаємо, як формувати ті чи інші словникові та життєві навички у дитини через використання ігрових прийомів і художнього слова, роздаємо батькам методичні пам'ятки з набором потішок, щоб для дітей створювалася ідентична і звична розвиваюча обстановка і вдома, і на заняттях у ДНЗ. Діти та батьки із задоволенням беруть участь у цій спільній роботі, що зміцнює їх взаємодія та комунікаційні зв'язки. Крім того, в різному середовищі діти вчаться відчувати різну інтонаційну та емоційне забарвлення мови. Одна і та ж потішка у мами, тата, вихователя і самої дитини, у «виконанні» його улюбленої іграшки може звучати зовсім по-різному: з нотами радості, тривоги, жалю, ніжності, турботи і т.д. Потішки часто змінюються, отримуючи нові варіанти трактування у промові батьків і дітей.

Використання потішок в ДНЗ дозволяє стверджувати, що вони відіграють значну позитивну роль у процесі розвитку словникового запасу у дітей раннього дошкільного віку. Через освоєння їх образів відбувається мовленнєвий знайомство дитини з навколишнім світом, закладається фундамент безперервної пізнавальної діяльності. Через потішки дитина не

тільки опановує рідною мовою, але і, освоюючи його красу, лаконічність залучається до культури свого народу, отримує перші враження про неї. Потішки дозволяють результативно розвивати фонематичний слух дітей, адже в них використовуються звукосполучення - награвання, які повторюються декілька разів у різному темпі, з різною інтонацією, виконуються на мотив народних мелодій. Все це дозволяє дитині спочатку відчутти, а потім усвідомити красу рідної мови, граматично правильну форму слова. Потішки вчать дитину бачити незвичайне у звичайному слові, формують пошану до результатів діяльності багатьох поколінь і уміння творчо застосовувати отриманий мовний досвід, словниковий запас в нестандартних ситуаціях. Крім того, вони сприяють руховій активності дитини, розвитку дрібної моторики, активізуючи роботу мозку, задовольняють потребу дитини в емоційному, тактильному контакті з дорослими. Тому діапазон використання потішок вкрай широкий. Вони таять у собі невичерпні навчальні можливості, накопичені народом, прекрасний мовний матеріал, який можна використовувати у всіх видах діяльності.